

Opening fototentoonstelling 'Jodenvervolging in Nederland 1940-1945'

Toespraak Khadija Arib, Voorzitter Tweede Kamer

27 januari 2019

Beste heer Schrijver,
Sehr geërte herren Nachama und Klein,
Geachte aanwezigen,

Als je - zoals ik - de eer krijgt om te spreken bij een boekpresentatie en bijhorende tentoonstelling, dan wil je je voorbereiden.

Daarom heb ik het boek 'De Jodenvervolging in foto's' al even mogen doorbladeren.
En wat een indruk maakt het!

Eén van de foto's die direct bleef hangen, was die van een groep kinderen die de elfde verjaardag van Izaak Muller vieren.

Ogenschijnlijk een typische foto van een gezellig kinderpartijtje.

Een stuk of tien jongetjes en meisjes zittend op een kleedje.

Verkleed, met hoedjes op.

Misschien hebben ze net taart gegeten en is de gebruikelijke speurtocht achter de rug.

Maar de foto is minder onschuldig dan het lijkt.

Sommigen van de tien kinderen, de jarige inclusief, dragen een Jodenster.

En als je goed kijkt, lachen niet alle kinderen even uitbundig.

Het is dan ook 29 mei 1942.

Minder dan een jaar later zullen Izaak en de zes andere Joodse kinderen zich gedwongen melden voor vertrek naar kamp Westerbork.

Geen van hen overleefde de vernietigingskampen die erop volgden.

De prachtige collectie van foto's die ons hier vandaag bij elkaar brengt, lijkt er één van contrasten.

Confronterende foto's van benauwde onderduikzolders naast vrolijke kiekjes van Joodse huwelijken.

Foto's van razzia's naast klassenfoto's en beelden van strandbezoek.

Maar schijn bedriegt.

Ook op de zonnige foto uit Zandvoort werpt de Holocaust zijn schaduw vooruit: bovenin prijkt zichtbaar het bord 'Voor Joden verboden.'

Het stel dat op een foto vertederd naar hun pasgeboren baby'tje kijkt, zal hun kindje de dag erna laten onderduiken.

Op elke foto is de dreiging, de aanrollende donder zoals Anne Frank het zo treffend noemde, al aanwezig.

Eerst sluimerend, later manifest.

Foto's zetten de tijd even stil en vangen mensen en gebeurtenissen in één ogenblik.

En als het een goede foto is, dan spreekt die ene uitsnede boekdelen over de werkelijkheid.

De foto's in dit boek zijn om verschillende redenen goed.

Soms omdat ze geschoten zijn door een professional.

Soms omdat het nieuwe, onbekende foto's zijn die ons geheugen hernieuwd wakker schudden.

Soms omdat het 'schuldige' foto's zijn, gemaakt in opdracht van de bezetter.

Door al die uitsnedes in chronologie aan ons te presenteren, kun je als kijker de Jodenvervolging in Nederland tussen 1940-1945 stapsgewijs en indringend herbeleven.

Van intimidatie naar isolatie.

Van vernietiging en overleven, naar herwonnen vrijheid.

De foto's vertellen het verhaal.

Deze foto's en de vorm van vertellen heeft een enorme impact.

En wat het nóg sterker maakt, is dat wij ernaar kunnen kijken met de wetenschap van nu.

Wij weten hoe het verhaal afliep, waardoor de foto's nog een extra lading krijgen.

Maar natuurlijk heeft de extra impact ook te maken met het onderwerp zelf, de

Jodenvervolging: misschien wel de grootste misdaad tegen de menselijkheid die ooit heeft plaatsgevonden.

Eberhard van der Laan zei het eens zo treffend: 'de Tweede Wereldoorlog wil maar geen verleden tijd worden'.

Tot op de dag van vandaag zijn we bezig die periode te verwerken.

Om die periode proberen te begrijpen.

De vragen blijven:

Hoe kon het dat Nederland – het land waar tolerantie jegens andere religies in de genen zit – relatief het grootste aantal Joden liet wegvoeren in West-Europa?

Waarom werkte onze overheid samen met de bezetter?

Had de Nederlandse regering in Londen meer kunnen doen om dit te voorkomen?

En hoe was die dappere minderheid van Nederlanders in staat om, ondanks die verschrikkelijke represailles, de deur open te zetten voor hun bedreigde medemens?

De Duitsers hebben er een mooi woord voor: ‘Vergangenheitsbewältigung’.

De poging om het verleden te analyseren, te verwerken, en om met dat verleden te leren leven.

Dit boek en bijhorende tentoonstelling, dragen daar aan bij.

Nog nooit eerder werd dit deel van de Nederlandse geschiedenis verteld met foto’s in de hoofdrol.

Het is een fantastisch mooi en indringend project van het NIOD en het Joods Cultureel Kwartier, dat na Nederland ook naar Berlijn zal reizen, naar het museum ‘Topographie des terrors’.

Het is van grote betekenis.

Vanwege de omgang met het verleden.

Maar ook vanwege het heden.

Amos Oz, de onlangs overleden Israëliische schrijver, zei in 2015 naar aanleiding van zijn toen verschenen boek ‘Judas’: “het grootste probleem van deze tijd is dat van radicalisme tegenover gematigdheid.”

Met radicalisme bedoelde hij personen, groepen en partijen die niet streven naar overeenstemming tussen mensen, maar die verdeeldheid zaaien.

Extremisme, ook in deze tijd, vanuit welke hoek dan ook, kan een gevaar vormen voor onze democratie, die ik als Kamervoorzitter dagelijks vertegenwoordig.

Ook daarom hecht ik aan tentoonstellingen en boeken als deze.

Niet omdat we het verleden als blauwdruk op het heden kunnen leggen.

Wel omdat het ons extra munitie geeft om onze herwonnen vrijheid en de waarden van onze vrije, democratische samenleving verscherpt uit te dragen.

Herbeleven en kennismaken, herinneren en voorkómen, verwerken en doorgeven: het kan samengaan.

Ik wens iedereen een betekenisvolle tentoonstelling toe.

En ik neem het boek straks heel graag in ontvangst.